

VOSSENKWAAD
gedichten

Yvan De Maesschalck

Reynaertgenootschap

Sint-Niklaas

Colofon

© 2023 Yvan De Maesschalck

Vzw Reynaertgenootschap

Omslagillustratie: Lies Van Gasse

Illustraties binnenwerk: Wim De Cock

Druk: Room, Sint-Niklaas

Depotnummer: D/2023/6653/2

Wim De Cock, 'Willem schrijft de Reynaert', 1999

'Reynaert es een recht mordeneere
Ende een trekere en een dief.
Hine heeft oec niemene so lief,
No den coninc, minen heere,
Hine wilde dat hijt lijf ende eere
Verlore, mochtire an winnen
Een vet morzeel van eere hinnen.'

(*Van den vos Reynaerde*, v. 128-134,
naar het Comburgse handschrift)

I. Klachten, stemmen, zuchten

vossenlucht 1

de ziel van deze ets,
losgebrand uit het niets
der tijden, de valse stem
van gele ogen, een geur
van hese vossenlucht:
het najaar legert
als een zacht verraad
in de wingerd van de zomer,
de vos verboedert
met de nacht:
geen lichaam meer,
alleen onhoorbaar
de hete lokroep
van zijn vacht

hoffelijk 1

de wilgentakken deinen in de lentewind.
brem en klimop kleuren de achterwand
waartegen mijn troon staat opgesteld. ik hef
de rechterhandschoen en leg de linker in de
holte van haar schoot: mijn gade zet een
kroon op haar geblankette hoofd en wrijft
de plooien glad van al het taf, brokaat en
damast dat om haar lenden zweeft. er draalt
een glimlach om haar lippen als het muis-
stil wordt en alle dieren stom; alleen de
twijgen, kelken, blaadjes ruisen. dit wordt
háár dag, ik heb het haar beloofd: het kwaad
dat onzichtbaar tussen loof en bomen sluipt,
heeft voor de avond valt zijn gezicht vertoond.
ik wacht tot elk gekuch uitdooft en de stilte
dreigt. mijn hand daalt neer en wanneer ik zit,
gaan alle klachten los. geen dier heeft niets
te melden, het galmt en davert in alle talen:
hij is de vijand, die ene, zo onvatbaar ene,
vermaledijde, vuige, altoos weer vileine vos

wolvenzucht 1

er huilt een maan in mij,
zij wast mijn keelgeluid
als ben ik gif dat haar verkwikt:
mijn tong likt alle nachten dicht,
omklemmt de dromen die in
vossenogen schuimen
met prikkeldraad van licht

er plakt een bloedsmaak
aan mijn vergrauwde pels,
een donkerrode tederheid
die geen hond vermoedt:
ik word verteerd door
wanen die woekeren in
de kwelgrond van mijn hart

ik laat geen sporen achter,
mijd elke schaduwvlek
en vlucht mezelf voorbij:
in mijn verzonken ziel zindert
de steppe na waarin de pool-
wind aan mijn knoken trekt

romance 1

hij waait door mijn geslacht,
niets meer dan een lauwe bries,
onzichtbaar, geurloos, onverwacht:
een vage vlek die zich aan het blote
oog onttrekt, tot hij plots achter me
staat en zijn spitse roverssnuit
in mijn stugge nekhaar drijft.
hij weet dat Isegrim en Widelanken
op vossenjacht getogen zijn en dat
ik nu vaker bij mijn welpen waak.
ze slapen in een ring van wollig
grauw. hij lacht onstilbaar, blafferig,
draait me naar zich toe; onze monden
klikken in elkaar, er gaat geen tijd
verloren, hij is onwrikbaar en heeft
zijn hete liefde voor me klaar. ik lok
hem naar de verste kamer en geef me
hitsig aan hem over. hij verdwijnt nog
voor ik gekomen ben, mijn bloed tintelt,
en aan mijn kleffe staart kleeft vossen-
haar dat geen wolventong nog likken wil

kroongetuige

hoe was ik, in Nobels naam,
in die rol terechtgekomen?
ja, ik kende de gronden waar
R jaagde en zijn tent opsloeg.
ik wist wie hij prefereerde,
onteerde en vereerde, ikzelf
ontweek altijd zijn lagen en zijn
listen, behalve die ene onvoorziene
keer toen ik tussen Daknam en het
Lam uit een dras gekropen kwam,
de ogen troebel, de pels log en
zwaar. wie zag ik op de oever,
dreigend over een haas gebogen?
het was R die hem knippen wou,
het was R die hem met huid en haar
bezat. ik stiet een weeklucht uit
en R loste toen zijn greep. de stumper
stuiterde klagend door het struikgewas,
maar R vroeg verbeter of ik begreep
dat hij de meester was die hazen grauwen
mocht, vooral als zij aan Nobels credo zo
verzaakten. onthutst beet ik een voortand
stuk en dook het water in, dieper dan tevoren

hondennijd

hoe je als schuwe schoothond
zonder halsband in zo'n kliek
belandt? je krijgt er kop noch staart
aan, al is het net dát waarover ik
het meest beschik. je trippelt wat
door schaduwrijke lanen van het
koningswoud, een beetje opgedirkt,
een koket strikje om de nek en soms
wat veel pommade in je baard.
je hoort dan links of rechts een
aangedikt of dolgedraaid verhaal
over R die niet verschijnen wil op
een voor hem aangericht banket,
ja, alleen voor hém toch opgezet?
maar nee, meneer laat gewoon verstek en
stuurt zijn kat, een ronduit smakeloze grap.
enfin, ik heb het Nobel openlijk gezegd,
een beetje rillerig, maar geheel oprecht:
die R heeft al zo vaak mijn kost gejat
dat ik vanzelf gaan jagen ben op kleiner aas,
já, dat zei ik, of klets ik even uit mijn nek?

postumiteit

als zijzelf kon opstaan en vrijuit spreken;
als zij geen andere kopzorgen had en niet
moest denken aan ondernemer, uitvaart, een
vroegtijdig requiem; als ze het hoofd kon
bieden aan de halszaak die haar alsnog
bezighield; als zij haar eer niet verloren
had toen R haar als een schaduw volgde;
als zij niet zo koppig had geloofd in zijn
onschuld en zijn loze praatjes niet was
ingetuind; als zij nog de veerkracht had
en de driftigheid om tegen alle pracht en
praal in te strijken; als zij kop of staart
kon krijgen aan wat dier en mens alsnog
te wachten stond, zou zij een luide keel
opzetten en R zelf de strot dichtknijpen,
maar hoe of wat, en ook, wanneer gedaan?

moedersmart

hij stapte statig, maar staat nu eindelijk
stil, oog in oog met koning Nobel:
hij snift, snokt en ontlokt mij strot-
gekerm; hij slaat de vlerken voor
zijn rood gekreten ogen en lamenteert.
ik laat alleen hém nog in mijn blik-
veld toe en voel de rillingen over
mijn slappe pennen lopen, maar
hij spert bek en keel en stoot een
klaagzang uit, een cantilene van
langgerekt verdriet; ze snijdt
door merg en been, roept een
stoet aan dode kuikens, dochters,
zonen op; hun lijken vallen één na
één als loden kogels in het zand;
hij schuifelt onrustig heen en weer
en haalt zijn sporen voor de dag,
wijst naar de onthoofde Coppe,
tekent haar krappe onaffe biografie,
haar onbesproken levenswandel die
ook door dichters ongeschreven is
gebleven. ik kniel klokkend naast
hem neer en ben geheel van slag,
de ochtendzon omrandt de baar,
de hovelingen deizen en fezelen
iets over onschuld en onwetendheid
voor zich uit. ik hoor de klokken beieren,
het rouwlied wordt gezongen, het graf
gedolven, maar ik moet nog sneven
tot de laffe dood mijn strot toeknijpt

inschattingsfout 1

Nobels bas dreunde door het woud.
ik had zijn woedeaanval aan zien
komen: alle genodigden hadden
getuigd, hun grieven uitgestald,
gefoeterd, de sporen van diefstal,
doodslag, moord, onthalzing, hoon,
verkrachting, ontrouw, echtbreuk
ter tafel gebracht: geen spaander
was van R heel gebleven, zijn
dood stond vast: oog om oog en
tand om tand waren in het geding.
de vraag was, bij zoveel bewijs-
last, bij zoveel onversneden haat
aan het adres van deze plurk en
onverlaat, zeg maar galgenbrok,
wie opstond en tot bij hem trok.

men wees naar mij, de vroede,
ongeslagen, onversaagde, edele
beer. ik knielde voor de koning
neer, aanvaardde zijn opdracht in
alle deemoedigheid en sprak toen
deze woorden uit: sire, nog voor
de nacht aan zal breken, staat R
aan het hof, als een gebroken veer,
ik ben paraat en sleep die helse rode
vraat over berg en dal door déze rechte
straat tot voor uw troon. godlof krijgt
R dankzij mij zijn zo verdiende loon

matineus

ik heb de hele nacht gewiekt en de
Ardennen achter mij gelaten, gelokt
door vage lentegeuren en de belofte
dat in lage luchten insecten hokken
waaraan je moeilijk kunt weerstaan.
de zon scheen bleek op mijn blauwe
kruin, mijn staart was wat gaan
hangen en boven mij grimlachte
een laatste schijntje maan. ik dook
de donkere bossen in en ving met
open bek wat zoemde en wat gonsde,
tot ik verschrikt bijna tegen een
loense kat aanvloog. die schrok zich
een hoedje en mauwde mij iets toe
wat ik niet begreep: ik volgde hem
een poos, zwenkte toen van hem
weg. hij leek me vals van aard en
leep, wellicht zelfs kwaad, en wees
met één poot driftig naar rechts,
alsof links hem erg verdroot, maar
voor zijn soebatten bleef ik doof

lage streken

hij had ooit alchemisten en filosofen
van voren naar achteren uitgeplozen
en kon hun namen in het fijne zand
van zijn geheugen plempen, griffen,
schrijven, maar óf het hem nu hielp:
hij lag hier plat terneergedrukt tegen
de kille keldervloer van aangestampte
aarde, gemengd met schilfers vlas.
hij rekte zich, smachtte en spuwde
bittere gal, bang voor de schaduw
van de dood: boven hem dreigde een
houten drietand, een soort gaffel
gedreven door een boze reuzen-
hand die zijn geleerde hersens
wou doorboren; hij kroop zover
het koord hem kruipen liet, tot
aan de rand van een opgetaste
trog: hij had zich even opgericht
maar voelde de klem weer sluiten
om zijn strot. hij hield de ogen
liever dicht, tot een scherpe
steen zijn kijkvijvers vulde
met zijn eigen zoete bloed, dat
hij nooit met iemand deelde, maar
dat nú zijn zicht benam en smoorde.
een allerlaatste sprong omhoog
misschien en dán maar hopen dat
de strop hem nog in leven liet

dassenburcht

hij zou de vriend van velen willen
zijn, draagt zijn ziel geduldig,
of langzaam zo je wil, en begeeft
zich schommelend door de bedding
van het leven: neigend naar de rand,
met in zijn slome dassenkop
nare herinneringen aan neef
Reynaert, een vos van stand,
die vogel, haan of haas de strot
afbeet en hem vaak adelbrieven
schreef die hij in zijn diepste burcht
bewaart: hij zal ze pas openbaren
wanneer de vos zijn laatste adem
uitgeblazen en alle kaarsen een voor
een gesnoten heeft. ach, hij weet dat
vossenwoorden bedwelmend zijn
en in postume glorie zullen glanzen
als glimmend koper. even komt hem
het beeld voor ogen van een rouwstoet
met voorop het gestrekte vossenlijk,
liggend in een vlammend veld van keel,
omneveld met een wierookwalm
die alle dieren kokhalzen doet. ach nee,
hij schudt zijn tobbend hoofd en wéét dat
dit een dagdroom is die alle redelijkheid
ontbeert. hij zoekt wat purperen herfsttijloos
en krullend eikenblad en weeft een lauwerkrans
die hij morgen nog naar Reynaert dragen moet

vossentrouw 1

de maan is nog een bleke snede
in het weifelende licht. boven
de zwarte rand van het eikenbos
kleurt de hemel grijs als vossenmelk.
gespannen als een boog voel ik mijn
gladde nat gelikte snorharen
trillen in de dauw die mijn lieve
bedgenoot verkoeling brengen zal.
ik zie zijn hagelwitte staartpunt uit
het zicht verdwijnen tussen berenklaauw
en maagdenpalm, in het zog van zijn
volle neef en eeuwige kompaan, wiens
brede voeten een symfonie van sporen
achterliet in het losse grind van mijn
zo geliefde, zo verguisde Malpertuis.

ik blijf hier waken tot ik de trompet hoor
steken, tot lof van Reynaerts glorie,
tot zijn stentorstem mijn frêle vacht
komt strelen en mij de boodschap
brengt dat hij als pelgrim naar een
veilig land mag reizen, met in zijn
achterhoofd de zalige herinnering
aan zijn verdoemde vijand die hij alleen
de dood in dreef; mijn nekharen staan
reikhalzend overeind, de welpen keffen
schor en blijgezind: ze happen speels naar
nog ontbrekend aas. straks moet ik nodig

weke schedelbotten breken van Canteclaers
gebroed dat manlief voor ons achterliet:
mij wacht een bijzondere dag die ik eenzaam
door moet bijten, ach alles komt weer goed

vossenlucht 2

het valt niet mee een rauwe strop
te voelen knellen om je opgeschoren
nek, en dan te moeten peroreren
als een gladde redenaar wiens bek
gesnoerd is met het felste prikkeldraad.
maar ik heb me eruit gerateld,
geredekaveld en gezwateld:
ik heb de zuigkracht van de haat
weerstaan en ben langs het ene
smalle koord gegaan dat naar
mijn redding en de neergang
van mijn vervloektste vijand leidt:
die van Isegrim, de aangelijnde
klokkenluider, staartvisser,
klaploper, huurmoordenaar,
altijd gekloft in dezelfde grijze
pij. ik wil hem nú zien bungelen
aan de galg die hij en die half-
blinde kater voor mij hadden
opgericht en met hun eigen zeik
ingewreven, om mij het leven zuur
te maken en zuurder nog het ene uur
dat mij van de dood verwijderd houdt

angsthaas

wat heb ik met een vos gemeen?
hij schuwt het licht, de mensenlucht,
de burchten van zijn naaste burenen;
ja, ik deel mijn voornaam met de
kleur van zijn zomervacht, maar
vlucht de bomen in zodra ik wit
zie schemeren aan snuit of stuit.
hij lust me rauw en breekt mijn
ruggengraat met een enkele beet.
dat ik hier het woord gevoerd heb
na wolf, kater, beer, das en hond
vervult me met trots en radeloze
angst. wát als R zich weet vrij te
pleiten en al zijn klagers bij de
strot wil grijpen? ik maak geen
schijn van kans tegen die ondier-
bare poseur en houd mijn mond
voortaan dus dicht; een geur
die me erg verontrust, waart in
het rond; een laatste flits en weg
ben ik, pluimbal van kop tot kont

groot hart

waar ik de moed vandaan heb gehaald
om voor koning Nobel recht te staan,
de goden van het woud mogen het weten.
ik ben niet moediger dan een wezel en
heb nauwelijks wat gezegd: iel gezucht
is uit me opgestegen, waarbij Nobel
over me heen keek en R zelf me zo koud
in de ogen priemde dat ik ronduit wankelde
en onder een vlierstruik in de schaduw
dook. ik zag dat die vuige vos lachte om
mijn klacht en naar me lonkte toen hij
dit terzijde bracht: ach, gore slet, verdwijn
in je ondergrondse sloot, laat Grim en mij
eerst vrijuit spreken en bederf nu niet de pret
die mij en al de mijnen nog te wachten staat.
ik hoorde, voor ik vluchtte, nog een gekrijs
opgaan dat mijn frettenhart bekleemde en mijn
dromen zal verstoren zolang R leven mag

anticipatie

je hebt de nacht doorgebracht in
het diepste hoekje van je leger,
waar het benauwd aardedonker
is, wetend dat je morgen voor
de wreedste vijand van je leven
en van je vele dode lotgenoten
komt te staan. je hazenhart mist
meteen een aantal slagen en van
slapen komt geen moer in huis.
je scharrelt rusteloos tegen de
wanden van je pot en hoort, nog
voor ze spreken, de getuigen luid
zeuren, drammen, klagen: het spookt
en rammelt in je kop en van je
uitgekiende weerwerk komt geen
woord meer in je op; je schudt wat
heen en weer op zoek naar evenwicht,
maar dat is volkomen naar de maan.
als je opkijkt, zie je die vals gloeien
als een rijpe zweer. je botst tegen
zoden aan, lisdodde, zegge, en
als eindelijk de ochtend daagt,
ben je gewoon ten einde raad:
je maag krimpt in, maar iets te
vreten heb je niet voorhanden:
je ogen zijn al even leeg en zien
de maan verbleken; de zon rekt
zich boven de grauwe horizon uit
en meteen zie je ook jezelf al staan

voor R, die spreekt uit eigen naam
en jou naar voren sneert: je knikt
gedwee, beweegt, valt flauw en voelt
het lauwe leven langzaam in je breken

vaderschap

het hoge woord is mij niet verleend
in Willems geroemde rijmverhaal.
al bejubelen duizend monden R
en zijn laagste listen, zijn eigen
vader blijft monddood achter in
de koker van de dichter en licht
maar één keer op in de pleitrede
van zijn zoon, die onberekenbare rad-
draaier die mij een bankkraak, diefstal,
zwendel, hoogverraad én samenzwering
toedicht waarvan ik blijvend duizel.

dat ik Nobels huid zou hebben
gewild en in een beer de nieuwe
leider zag, is echt te ongerijmd
voor woorden. maar R sprak ze
uit, met een lef dat wegdraaide
achter de schellen van zijn ogen.
wat was zijn retoriek een klapstuk
van slinks op elkaar getaste leugens,
een draaitol van verzinsels. vanuit
de lage vossenhemel moedigde ik
hem aan zich niet te laten kisten en
door het lint te gaan. ja, toen vond hij
nog mijn hangmoord uit en vermande
zich: hij schoof de schuld op mij, zijn
onverbidelijke, zo beminnelijke vader:
gelóófd werd hij door de hoge heren op
de hofdag, tot hun eigen scha en schande

nachtuil

nee, erg geliefd ben ik nooit
geweest en sinds die nacht
waarin een zootje vreemde
vogels een vreugdedans uit-
voerde aan de voet van een
terp waarop bleke berken
schemerden, scheer ik alleen
nog over schorren, muien,
moeren, wanneer de nacht
diep zijn adem inhoudt en
de stilte hoorbaar knettert
voor wie zich buiten waagt.

o ja, ooit heb ik een vale
vos gezien die zijn kop naar
de maan toe keerde, alsof
hij die dwingen wou te
verdwijnen achter wolken,
maar wolken waren er niet.
ik zag licht flonkeren tussen
ruig behaarde poten, maar
erg veel was het niet en toen
ik verder zweefde en een woel-
rat rats de keel afkneep, sloop
die vos geruisloos weg, bijna als
een nachtuil, dacht ik bij mezelf

ijdelruit

vooral 's nachts als de winden stuwen
ligt zij piekerend in haar hemelbed
onder een hoogpolige donzen deken,
opgevuld met enkel kuikenveren,
een losse tweede huid die haar
door jicht aangevreten schonken
warm houdt, want Nobel, ieders
heer en meester, bekommert zich
allang niet meer om haar, geeuwt niet
meer krols uit zijn bek, maar gaapt
zich grommend in een bodemloze
slaap. en ook: Oostakkerse nachten
drukken een koude hand op wie haard-
loos de muren van totale almacht
trotseren moet. ze heeft een hekel aan
dit vlakke land waarover stapelwolken
zeilen, zodat ze met bezwaard gemoed
elke ochtend wakker schiet. ze waant
zich heel even op de witte stranden
van Sierra Leone, waar hete winden
verzengend hengelen naar de dood.
terwijl haar gemaal zich verslaapt
en kreunt in Morpheus' loden handen,
ziet zij voor haar leeuwinnenogen
edelstenen flonkeren, robijnen, lapis
lazuli, smaragd, porfier en amethyst,
parelmoer, saffier en hemels seleniet,
een kleurencarroussel die haar steunen

en ook ijlen doet; haar tong hangt
kwijlend uit haar koninklijke bek, tot
hij loom een poot in haar lenden drijft
en met een welgemikte mep haar droom-
juwelen aan flinterdunne scherven slaat

vossentrouw 2

nog geen geschal of trompet gehoord,
alleen flauw geritsel in de beukenhagen
die onze spijkerdichte burcht omgeven,
hanen wellicht die zich in onze buurt
nog wagen; sluipend nader ik de gang
die ridderzaal en ophaalbrug met elkaar
verbindt; met gespitste oortjes luister ik
en geloof mijn eigen oren niet: voor de deur
dolt Reynaert met enkele gezellen, hun
stemmen dreinend onder het gewelf
van bladeren; hoeveel heeft hij ermee
getroond? ik wacht geduldig af, tot hij
zijn rechterpoot naar de zware klopper
heft en bonzend zijn aanwezigheid laat
horen. ik voel mijn hart een versnelling
hoger slaan: de poort klapt dubbel open
en voor mijn verbaasde ogen staat een
haas, schutterig en met gebogen hoofd:
hij lijkt me erg ontgaan, als vreest hij ontij,
plotse ramspoed of een beproeving
die tot zijn neergang leiden kan; terwijl
Belijn waardig buiten in het zonlicht
baadt, slaat de poort vanzelf al dicht.
een hevige verwarring vindt nu plaats,
bloed spat alle kanten op, gesmoorde
kreten die in fel gesnaphap overgaan;
geen tafel staat alsnog gedekt, maar
van dit feestelijke maal genieten alle

welpen. alleen de kop, met lange bange
oren, blijft onaangetast en ziet wat met
hemzelf geschiedt: hij verdwijnt in jonge
vossenmagen. hij komt als haas nooit
meer terug op aarde, al zal zijn naam
nog eeuwen na hem blijven galmen

romance 2

hoe voelt het aan je teerbemide
lief te laten martelen en villen?
haar voor je eigen veile ogen
te zien kronkelen van onmenselijke
pijn? haar te zien kruipen op de bodem
van haar vertrapte ziel, bloeddoordrenkt,
geslacht als een beurse haan? haar te
horen gillen met een dunne stem die
krocht en kraakt en toonloos overslaat?

mijn wonden zijn welhaast geheeld,
maar op vossen jagen kan niet meer.
de welpen brengen haas en reuzel voor
mij mee, alsof ik zieltogend overleef
en de dood voorgoed nabij. met mijn
rechterpoot omzwachteld schrijf ik langzaam
deze laatste brief: ik vervloek je, R, met de grootste
innigheid en bezweer je: oog om oog, bloed om bloed

pennenlikker

ja, soms zet ik grote ogen op,
zoals ransuilen weleens doen,
en veins dan diepzinnigheid
die woudgoden welgevallig
is, maar vooral Nobel, de enige
opperbaas: hij snapt niet wat
ik neerschrijf en verdicht
of hem fluisterend in de oren
blaas, soms onhoorbaar en wel-
eens ongehoord, tot ergernis
van zijn eega en heel het
berispelijke hof dat hem
omgeeft: fatterig, vadsig en
vooral onwetend van het lot
dat een enkele loze vos voor
hen alsnog in petto heeft

laatste tijding

toen hij naar het hof toe struinde
met een tas uit berenhuid gesneden,
rook hij aan de lucht dat hem en
alle heren van stand een dreun te
wachten stond, maar toen hij Botsaert
het vel zag strelen dat, zo beweerde
hij stellig, eigenhandig door hémzelf
was volgeschreven en verzegeld,
brak elke veer in hem: hij voelde dat
iedere strijd gestreden en alleen nog
R opperschenker was. hem werd
terstond de schuld gegeven van elk
onrecht in dit ondermaanse leven. voor
hij besepte wát hem werd aangewreven,
lag zijn gezalfde hoofd gesabeld
in het zand, de ogen dof, de mond
gesperd, de tong verbrijzeld uit-
gerold. schel trompetgeschal weer-
klonk en Nobel, schichtig als een
hyena, besteeg de troon. hij stond
dreigend stil, kuchte, decreteerde:
voor R hoon, niets dan hoon, maar
voor Belijn en al de zijnen de dood
der doden, zoals het nu eenmaal hoort

hoffelijk 2

mijn stem moet zijn gehoord tot ver
buiten het koninklijke hof: een barse
brul waarop ik roemen mag, behalve
nú, ik schreeuw mijn onmacht uit,
mijn woede en verslagenheid en ik
beken: ik sta hier met de billen bloot,
onhoffelijk gedrag voor een koning
die zijn godin de hemel had beloofd.

vandaag nog laat ik deze troon slopen
en palen slaan rondom alle wouden:
voortaan slaap ik op de grond, tot
R is gekneveld, gehalsrecht en gedood.
zie hoe de koningin is in elkaar
gezeggen, haar hoofd een droevig
masker waarop hete tranen blinken,
als waren het geslepen diamanten.
ze keert zich van mij af en rolt haar
flanken in het lentelijke gras.

wie brengt nog vrede in dit land,
verzoening, eendracht, samenhang,
wie herstelt het geloof in mijn beheer
en regelneverij, wie neemt mij die taak
uit handen, tot al het kwaad voorgoed
verdwenen is, ontworteld of verbannen?

schaduwkoning

voel ik een schaduw dalen over mij
of een bang besef dat zelfs een
kort bestand zal samenvallen met
mijn lenigste behendigheid? mijn keel
zit dichtgesnoerd, een vreemd gegrom
blijft steken in mijn strot. ik zet een pas
vooruit en rek mezelf zóver uit dat
mijn leden bijna breken en verbleken
tot een streepje vlekkerigheid: ik hef
mijn witte bef aarzelend naar Nobel,
open voor het eerst mijn lichtgeraakte
bek, zak door mijn smalle achterhand
en begin zowaar te preken alsof de
taal mij tot haar spreekbuis nam: ik
ben die ben en onderteken nu een vrede
ad majorem deorum et nobilitatis gloriam

zwart schaap

aan wie ligt het, lezer, dat ik niet
groter lijk dan een dubbele vocaal
die in het R toegewijd verhaal
verkeerd of niet wordt uitgesproken:
vergeten worden is mijn lot en
onvermeld of onbemind met
Belijn een toekomst delen die
ondeelbaar is en uitmondt in de
grijnslach van de dood. mijn gelooid
huid, waarvan de fletse krullen nog
eenmaal zullen worden afgereten,
draagt de sporen van het slagermes.
in mijn hals klopt alsnog de ader
die mij in leven doet geloven,
maar de meedogenloze blik van
Nobel verraadt het einde van me-
zelf, mijn gade en zijn nageslacht

wolvenzucht 2

hij hangt al dagen te razen tegen
een scheefgezakte galgenstaak aan,
de schandpaal voor R door hem opgericht.
hij is in ere hersteld, vrij als een vogel,
maar rechtstaan lukt hem niet, viervoetig
schuifelen is zijn lot voortaan: hij kreunt
en zou Nobel de hersens in willen
slaan – een o zo blasfemische gedachte –
en zelfs Hersinde, zijn verachte gade,
voorgoed naar de andere wereld willen
helpen. maar in zijn gevilde staat is pijn-
lijk deizen het toppunt van zijn wolven-
macht. o, hoe háát hij R's spotlach,
die in zijn oren spookt en hem tot nog toe
het slapen heeft belet. hij wacht op betere
tijden en zodra zijn kruinhaar is volgroeid,
zijn voor- en achterbenen weer veren op
vlezig vilt, zal hij toeslaan en R's gebroed
met eigen tanden traag en wreed vermalen,
al mist hij een paar kiezen en is een hoektand
hem in een gevecht ontrukkt: hij blijft wie hij
altijd is geweest: Isegrim, edelwolf van staal

inschattingsfout 2

hij was niet in zijn eentje, maar half
verscholen tussen andere hoge heren
vanuit het warme zuiden van het land
naar noordelijker regionen getrokken,
met vaste tred, de korte stugge nek
gebogen, soms bang, soms onbevangen,
maar altijd op zijn hoede voor wat
achter hoek of kant mocht loeren:
hij was voor hoger doelen uitverkoren
door een verlokkelijke stem, die hem
had doen denken: misschien is dít wel
honing voor mijn bek, als ik maar in Hijfte
aanbeland, waar mijn kompanen op me
wachten. maar nu hij zich zoveel
dagen, weken, maanden later voor de
ogen van Nobel en zijn genadeloze
gade had moeten laten maltriteren,
stroomde het berenbloed bij beekjes
uit een open wond. hij was door toedoen
van R zijn losse pak verloren, de slag-
kracht van zijn poten, zijn eerezucht en zijn
beide oren. de koningstroon, waarvan hij ooit
toch droomde, stond nog altijd onwrikbaar op
dezelfde plek. en hij? hij walgde van zijn vale
kop en hoorde alleen nog hoe die heren hem
nu hoonden en schreeuwden als uit één mond:
de galg, aan de galg met hem, de hoogste galg!

lijklucht

ik houd het niet meer uit, deze genadeloze maskerade, dit mateloze spel van huichelen, vleien en bedriegen, dit gekonkel en gesmiespel zonder einde. wie liegt, krijgt alle eer en wie de waarheid helder voor het daglicht kraait, wordt als een leghen weggehoond. ik heb mijn gulden sporen en mijn dode dochter aan Nobel getoond, en haar in blote aarde doen begraven. ik heb haar schoonheid en haar blanke krop bezongen, het hele hof ontroerd, maar of mijn cantate tot meer deemoed heeft geleid? geen gebenedijd woord van troost is uit Nobels hooggeprezen kop opgestegen. ik voel de krachten tanen en wálg voorgoed: de wereld laaft zich aan bedrog en wil altijd bedrogen worden. er is geen troost meer tenzij ik die zelf bewerk: er staat een gammele galg te zwalken op het Lam, ik vlieg tot aan de hanenbalken, en laat me hangen, mijn klauwen zullen scharen, maar in de ijle lijklucht sla ik mijn vleugels om de wonden van zoveel kroost dat ik wellicht ook die van Coppe stelpen zal

romance 3

alle grieven zijn verstomd,
de zomer zoemt niet meer.
voor het eerst die nacht ziet
zij hoe sneeuw als wrongel
de lage luchten stremt, niet
lijkt te vallen en toch valt.
zij wil kristallen plukken,
licht als stuifzwamsporen,
maar vindt haar zere tenen
niet. ze schuilen in de diepzee
van haar vacht. nu Reynaert
veiliger oorden heeft opgezocht,
dekt zij zich met schaduw toe, met
geur van ritsige herinnering en leeft
zich wellustig uit in sloom gedroom.
waarna zij opveert als een koperwiek

II. Krassen, echo's, schemeringen

conclaaf

onlangs was ik eindelijk in conclaaf
met enkele van mijn clangenoten.
en óf we hebben gefladderd, op en
neer geflapperd, en ja, ook gekrakeeld
en elkaars schorre kreten in algemeen
gekras vertaald. er klonk zowaar
een infernaal kabaal, maar ik hield
vlerk bij stek en bleef de opperraaf.
rechts van mij zat Edgar, die zich uit
een lang gedicht van Allan Poe had los-
gewrikt en nooit meer leek op te willen
stijgen. links hopte zijn naamgenoot
die tegen het hemelraam had aangetikt
om zich van Mulisch' rooklucht te bevrijden.
toen ook ik begon te kraken, onbevangen
sprak over Willem die ons samenriep,
stak Ysbrand van wal, o wat fulmineerde
hij tegen wat R hem had geflikt. net toen
kwam een oude grijze raaf tussenbeide die
geheel anoniem wou blijven, maar over
alle dieren, zwijnen, varkens, beesten
een rekwisitoor uitsprak uit naam van
Mozes en nog eerdere profeten: van alle
wilde dieren was R het vreselijkste creatuur.
met een fijn gesneden pen heb ik het finaal
verdicht luid krassend kalligrafisch ingetikt

ganzenveer

ik heb een werk aangevat en volbracht
dat lange tijd onvoltooid is gebleven,
maar ongeëvenaard is in zijn soort.
hoewel velen me zijn voorgegaan,
hoop ik dat later toch zal worden
ingegaan op wie ik was en nog altijd
ben: een goed bewaard geheim en
in het diepst van mijn gedachten,
een jutter van schone woorden,
beelden, metaforen: een lakei
van de taal die ergens tussen Leie
en Schelde werd gesproken en
in dit verhaal opgetekend staat.
ik wil het raadsel niet vergroten,
maar slechts één van de rebelse
beesten lijkt als twee druppels
water op mijn sterrenbeeld, al blijft
ook dan nog waar dat ik een dichter
ben aan wiens brein de verzen zijn
ontsproten die even fabelachtig
als waarachtig zijn. zoveel jaren later
geldt nog altijd wat ik toen al dacht:
ik blijf Willem die Reynaert baarde,
al adem ik alleen mijn eigen aarde

envoi

bijna zou ik zeggen: ik ben eeuwen en eeuwen
te vroeg geboren. mijn naam is in de nevel
van de tijd verzwolgen, al lijk ik als een dwaal-
licht weleens op te duiken. wie me nooit gespot
heeft, kent me allang niet meer: een etherisch
wicht waarvan de vacht zo wit is en zo teer
dat ze doorschijnend lijkt. nooit liep ik écht te
kijk, week uit naar bebost terrein waar er
wel meer rondwaren zoals ik, altijd weer
krolse eenhoorns die huiden tegen huiden
schuren, tuk op manisch liefdesavontuur.

net als zij ben ik dol op mierik, alruin, amfioen,
gifplanten voor wezens met oneven hoeven,
voor al wie op lange tenen trippelt. zo iemand heb
ik, graag getooid met een pruik van paarse zijde,
nooit waargenomen, maar tijdens een losse vrijpartij
vertelde mijn liefste maatje mij dat ze wel degelijk
bestaan, ergens ver verwijderd van deze bossen,
in onbeschat terrein waar R strikken spant voor
wie erin verdwaalt: doven, blinden en ook vossen

III. Vossenkwaad

Wim De Cock, 'De brief', 2006

'Sint quam hi als een heremijte,
Reynaerd, die mordadeghe dief,
Ende brachte mi zeghele ende brief
Te lesene, heere coninc,
Daer hu seghele ane hinc.'

(*Van den vos Reynaerde*, v. 356-360,
naar het Comburgse handschrift)

apologie

er gaat geen dag, geen uur voorbij dat ik niet denk aan bloed dat ik deed gulpen, stampij die me doldriftig maakte, rauwig vlees dat ik achterliet na elk bezoek aan elke kippenkoterij. ik kon het weeë weefsel met lange tongen strelen, me laven aan lillend ingewand, tot elke ader was gebroken of op een lint getrokken van plasmageel en foliumzuur: die smaak ligt mij in de bek bestorven, kleeft aan het verhemelte als bessensap, gekruid met schilfers ijzererts en glas.

ik heb mijn geknakte kromstaf weggesmeten, de stola bij zuinig maanlicht tussen hazelaars begraven, mij van palster en habijt ontdaan, diep ben ik in eigen pels en vacht gedoken, uit deemoed voor mijn belaagde opperhuid. ik hoorde de gekste wanen op de hofdag aan, gezwets van beunhazen, windbuilen en een enkele haan. ach, zie mij ongeslagen struinen en hoe ik smachtend met beide klauwen dampend merg omklem van net gevilde buit.

hooghartig heeft een leeuw mij dood verklaard, vicieus werd ik geacht, pervers, vilein en vuig in al mijn vezels, al blijf ik in het duister van mijn wezen boven goed en slecht verheven: er kolkt en woedt in de afgrond van mijn ziel een kwaadsappig adeldom dat alle dieren die het wensen tot minder schijnvertoon en meer

vossenlucht, tot heiligheid kortom zou kunnen inspireren, dat authentiek noch waar of écht mag heten, maar ongehoorde wetten activeert waarin wat goed is, kwaad mag heten, én ook omgekeerd.

wie denkt dat ik voorgoed verdreven ben en nooit zal weerkeren naar de plek waar ik geboren ben, vergist zich lelijk en wil wellicht voorkomen dat ik morgen, overmorgen, op een onvermoed moment, voor 's mensen deur op kom dagen en met uitgestreken tronie debiteren dat ik die hele boevenbende heb uitgemoord én dat voortaan een ondoorgroendelijke vos ervoor zal zorgen dat in dit dwaze schimmenrijk geen wolf of raaf ooit nog op prooi zal jagen, of zich zelfs maar wagen aan de zoom van polders, moeren of een plukje bos. er valt nog heel wat uit te vlooiën, maar wéét: Reynaert heeft het laatste woord.

in alle vrankheid heb ik me met laurier getooid, omkranst met perkamenten oker, een vellum dat onvatbaar is voor weer en wind, en dus orkanen kan doorstaan: mijn volle neef de das heeft hem gewrocht en daarop in zijn fraaiste hand gegrift dat ik de koning ben van alle creaturen, al zit ik niet, als Nobel ooit, schots en sleets ten troon: ik lig hier languit op een elegante ottomane, bekleed met trijp en opgeschoren schapehuid.

een laatste groet, voor ik links of rechts in struik-gewas verdwijn: Reinardus omnium animalium rex!

Korte inhoud van het Reynaertverhaal

Op de hofdag van koning Nobel komen alle dieren opdagen, behalve Reynaert de vos. Veel dieren klagen over Reynaerts misdaden. Isegrim de wolf getuigt dat Reynaert de wolvin Hersinde heeft verkracht. Pancer de bever beweert gezien te hebben hoe Reynaert ooit Cuwaert de haas bij het nekvel greep. Courtois de hond meldt dat de vos hem een worst afhandig maakte.

Als Canteclaeer de haan de dode kip Coppe aanvoert, besluit de koning de vos te dagvaarden en een bode te sturen. Die eer valt Bruun de beer te beurt, omdat hij sterk is en onvervaard, maar Reynaert lokt hem in de val. Bruun wordt honing beloofd, maar raakt in een boomstam vastgeklemd en wordt onder leiding van de pastoor door het hele dorp afgerost. Als Julocke, de vrouw van de pastoor, door het gedrang in het water sukkelt, slaagt Bruun erin zich los te rukken en naar het hof terug te keren.

Daarna wordt Tibeert de kater uitgezonden. Hij wordt door Reynaert naar de schuur van de pastoor gelokt, waar veel muizen zouden zitten. Tibeert raakt in de strop die Martinet, de zoon van de pastoor, heeft gezet. Hij verliest een oog, maar ontsnapt nadat hij de pastoor letterlijk in het kruis heeft gebeten. De derde bode is Grimbeert de das, de neef van de vos. Met hem gaat de vos gewillig mee. Onderweg bekent Reynaert zijn talloze zonden, al lijkt hij daarbij meer plezier te hebben dan berouw. Aan het hof klagen nog andere dieren, waaronder een wezel en een fret, de vos aan. Het verdict is onverbiddelijk: Reynaert wordt tot de strop veroordeeld.

De beer, de wolf en de kater zullen de galg oprichten. Terwijl ze aan de slag zijn, spreekt de vos het koningspaar nog één keer toe. In die openbare biecht maakt Reynaert gewag van een staatsgreep die zou zijn beraamd om Bruun op de troon te zetten. Geld om die operatie te bekostigen was er dankzij een schat die Reynaerts vader gevonden had. Reynaert weet de koning en koningin te vertederen en vertelt dat hij door de schat te stelen de staatsgreep heeft verhinderd. Hij is bereid de vindplaats aan te wijzen, die zich in Kriekeputte zou bevinden, zoals Cuwaert bang bevestigt. Wanneer Reynaert wordt vrijgesproken vliegt Tielcelijn de raaf weg om Reynaerts vijanden te waarschuwen. Tibeert likt zijn wonden, maar Isegrim en Bruun worden in de boeien geklonken.

Reynaert vertrekt op pelgrimstocht naar Rome met een tas gesneden uit het vel van de beer en geschoeid met de klauwen van het wolvenpaar. Cuwaert en Belijn de ram vergezellen de vos tot aan het vossenhol Malpertuis. Daar wordt Cuwaert opgepeuzeld door Reynaert, Hermeline de vossin en hun welpen. Zijn hoofd wordt in de tas van berenvel gestopt, die Belijn aan de koning moet bezorgen, met de boodschap dat hij de 'brief' persoonlijk heeft gedictieerd. Als Botsaert de aap, de hofklerk, de tas opent, wordt het bedrog duidelijk. Firapeel de luipaard stelt voor om Bruun en Isegrim vrij te laten, maar toe te staan om alle schapen – en dus ook Belijn en vrouwe Hawy – voor altijd te bejagen. Reynaert wordt vogelvrij verklaard.
(Zie ook <https://www.reynaertgenootschap.be/teksten/van-den-vos-reynaerde/> .)

Verantwoording en dank

'Vossenlucht 1' werd als motto opgenomen in *Vossenlucht. Over Reynaertpersonages en hun fictionele aanverwanten* (Academia Press, Gent, 2016). De gedichten 'wolvenzucht' en 'dassenburcht' verschenen eerder in de brochure van de door de stad Deinze georganiseerde Canteclærwandeling in de lente van 2022. Een vroegere versie van 'romance 3' werd opgenomen in *Nesten*, een 'participatief stadsgedicht' dat voorjaar 2022 voortbouwde op een vers van Lies Van Gasse.

In sommige gedichten wordt geknipoogd naar auteurs van latere datum. Soms gaat het om letterlijke citaten, soms zitten ze steels verstopt tussen of in de regels. Het gaat, in willekeurige volgorde, om schrijvers als Anne Louise Avery, Herta Müller, Hugo Claus, Jacques Brel, George Orwell, Nico Dros, Edgar Allan Poe, Harry Mulisch, John Donne, Jean-Jacques Rousseau, Bruce Chatwin, Guido Gezelle, Willem Kloos, Hendrik Marsman, Benno Barnard, Luuk Gruwez, Liesbeth Lagemaat, Anton van Wilderode en de schrijver van het Egidiuslied,

De bundel zou in deze versie nooit tot stand zijn gekomen zonder de waardevolle opmerkingen van een aantal lezers van het eerste uur. Veel dank ben ik verschuldigd aan Rik Van Daele, Peter Everaers, Hilde Reyniers, Pieter Malengier en Luc Cocquyt. Zonder hun bedenkingen en suggesties zou *Vossenkwaad* nu niet in boekvorm bestaan. Welgemeende dank

ook aan Lies Van Gasse voor de toelating een eerder ontworpen omslagillustratie te hergebruiken. Een even welgemeende dank gaat uit naar de erven Wim De Cock voor de toelating om twee houtsneden uit het iconografische oeuvre van grafisch kunstenaar Wim De Cock (1932-2020) op te nemen.

Graag spreek ik mijn hartelijke dank uit aan de Erfgoedcel Waasland voor de toekenning van een publicatiesubsidie en aan het IGP Land van Reynaert voor een even genereuze bijdrage. Deze bundel kwam mede tot stand met de gulle steun van de Orde van den Prince, afdelingen Land van Waas en Dendermode I & II en Heerlijkheid Beveren en het Gewest Oost- en Zeeuws-Vlaanderen. Mijn dank gaat ten slotte naar allen die op een of andere manier aan de realisatie en vormgeving van *Vossenkwaad* hebben bijgedragen.

Inhoud

I. Klachten, stemmen, zuchten

vossenlucht 1 (Reynaert de vos)	9
hoffelijk 1 (Nobel de leeuw)	10
wolvenzucht 1 (Isegrim de wolf)	11
romance 1 (Hersinde de wolvin)	12
kroongetuige (Pancer de bever)	13
hondennijd (Courtois de hond)	14
postumiteit (Coppe de kip)	15
moedersmart (Roede de kloek)	16
inschattingsfout 1 (Bruun de beer)	17
matineus (Sint-Maartensvogel)	18
lage streken (Tibeert de kater)	19
dassenburcht (Grimbeert de das)	20
vossentrouw 1 (Hermeline de vossin)	21
vossenlucht 2 (Reynaert de vos)	23
angsthaas (Rosseel de eekhoorn)	24
groot hart (Cleenbejach de fret)	25
anticipatie (Cuwaert de haas)	26
vaderschap (Reynaerts vader)	28
nachtuil (de scuvuut)	29
ijdelruit (de koningin)	30
vossentrouw 2 (Hermeline de vossin)	32
romance 2 (Hersinde de wolvin)	34
pennenlikker (Botsaert de aap)	35
laatste tijding (Belijn de ram)	36
hoffelijk 2 (Nobel de leeuw)	37
schaduwkoning (Firapeel de luipaard)	38
zwart schaap (Hawy de ooi)	39
wolvenzucht 2 (Isegrim de wolf)	40
inschattingsfout 2 (Bruun de beer)	41

lijklucht (Canteclaer de haan)	42
romance 3 (Hersinde / Hermeline)	43
II. Krassen, echo's, schemeringen	
conclaaf (Tiecelijn de raaf)	47
ganzenveer (Willem de schrijver)	48
envoi (Madoc)	49
III. Vossenkwaad	
apologie (Reynaert de vos)	55
Korte inhoud van het Reynaertverhaal	59
Verantwoording en dank	61
Inhoud	63